

Társadalomtudományi tábor – Csíkszentdomokos, 2016. augusztus 23–28.

V alahányszor középiskolás diákokat fogadunk a Márton Áron Múzeumban, szembesülünk azzal, hogy erről a korszakról és benne Márton Áron püspök jelentőségéről nehéz a fiataloknak érdeklődően beszélni. Egyrészt, mert a látogatás rövid ideje (és a fiatalok „késleltetett” reakciója) nem alkalmas arra, hogy kipuhatoljunk, mennyit ismernek a korszakból, másrészt az önkéntes alapon működő múzeumnak nincsen olyan pedagógus-személyzete, amely a múzeumpedagógia legújabb irányelvei

szerint „tálalhatná” a fiataloknak a – sok szempontból „nehezen emészthető” – korszakot. Ebbéli hiányosságainkat pótolandó szerveztünk idén nyáron egy középiskolásoknak szánt tábor, ahol a fiatalok szakavatott előadóktól, műhelyvezetőktől, lelkipásztoroktól tanulhattak. Nemcsak Márton Áronról és koráról, de a társadalomtudományi szakmák módszereiről, kihívásairól is.

A tábor másik eredője egy tavalyi élményünk volt: a Lakiteleki Népfőiskolával közösen szerveztünk egy vetélkedőt 2015-ben, ahol lehetőségünk volt Márton Áron hagyatékát a fiatalokkal együtt értelmezni, róla és koráról gondolkodni és beszélgetni. A versenyhelyzet kettősségét, előnyét és hátrányát egyaránt megtapasztaltuk. A versengés szelleme ösztönzően hatott a kis csoportokon (csapatokon) belüli együttműködésre, de a csapatok között gyakran feszültséghez vezetett. Mivel a lakiteleki vetélkedőre a Kárpát-medence számos településéről érkeztek fiatalok, úgy éreztem, a vetélkedővel járó versengés miatt kihagytuk azt a lehetőséget, hogy jobban megismerjék egymást a magyarországi, felvidéki és erdélyi résztvevők. (Az idei táborba „visszatérő” diákok ezt az aggodalmamat némiképpen eloszlatták, amikor azt mesélték, hogy az esti órákban közösen énekeltek, szórakoztak a „vetélytársak”, és a vetélkedés feszültségébe talán leginkább a tanáraik élhették bele magukat.)

A vetélkedés helyett a kooperatív tanulásra hangsúlyt fektető táborra idén a Márton Áron emlékévé keretében (konkrétan az emlékévé meghirdetőjének, Magyarország Miniszterelnöksége Nemzetpolitikai Államtitkárságának anyagi támogatásával) adódott lehetőség. Hogy a tábor interdiszciplináris jellegű lett, az nem az előre elhatározásnak, inkább csak az „organikusan” alakuló táborszervezésnek volt köszönhető. A tábor ötletét ugyanis többekkel megvitattam, akik a Márton Áron Múzeum konferenciáin korábban részt vettek, és szinte mindenikük lelkes volt és segítőkész, így ők képezték a tábor előadóinak „kemény magját”. Ehhez a csapathoz csatlakozott további néhány szakember, akikről tudtuk, hogy a huszadik század kutatásában, megértésében komoly munkát vállalnak, és ráadásul könnyedén, „fiatalosan” kommunikálják kutatási eredményeiket.

Az interdiszciplinaritás már a tavalyi vetélkedőn is megjelent, mivel a feledeklapok kérdései nemcsak Márton Áron életére, munkásságára, de a XX. század történelmi, társadalmi, művészeti jelenségeire is reflektáltak. Akkor is úgy tapasztaltuk, a fiatalokban él még a természetes kíváncsiság, és szívesen elkalandoznak a sokszor unalmasnak és divatjamúltnak gondolt tudományterületekre is, ha a kapott feladatok kihívást jelentenek számukra.

Előadások, műhelyek

Az első tábori napon egy levéltárosi, egy szociológiai és egy oral-history műhelyre került sor. *Bernád Rita*, a Gyulafehérvári Érseki Levéltár főlevéltárosa az előzetes olvasmányként feladott levéltári alapfogalmakat tisztázta a fiatalokkal, majd bemutatta a Gyu-

lafehérvári Érseki Levéltárban és annak fiók-levéltáraiban (gyűjtőközpontokban) működő értékmentő munkát, a rendszerezés szempontjaitól kezdve a raktározáson át a kutatásig. Gazdag képanyaggal kísért előadását a gyűjtő-levéltáros nem mindennapi munkáját szemléltető személyes, hol szomorú, hol humoros történetek tették hitelessé. Az általa bemutatott dokumentumok, mint például Bethlen Gábor szerződése az udvari szakáccsal vagy a reformáció–ellenreformáció idejéből való anyakönyvek ma már viccesnek tűnő ábrázolásai előhívták a történelemkönyvek lapjainak eseményeit, személyiségeit, egészen új megvilágításba helyezve azokat. Az előadást követően kis csoportokban próbálkozhattak a fiatalok belekóstolni a levéltáros munkájába: tizenhetedik századi magyar nyelvű oklevelet igyekeztek „megfejtetni”, családfát készítettek, középkori, pecséttel ellátott okleveleket „gyártottak”, próbálgatták a különböző papírlapok savtartalmát, illetve dobozt tűrögettek.

Silló Ágota szociológus, doktorandusz a szociológia módszereiről és alkalmazási területeiről beszélt, majd „mini” szociológiai-kutatást végeztetett a fiatalokkal. Pályaorientáció, önkéntesség, környezettudatosság és médiafogyasztás témákban kellett gyors felmérést szimulálni a kisebb csoportokon belül, és annak eredményeit bemutatni a többi csoportnak.

Nagy József hadtörténész több száz interjút készített háborús veteránokkal. Saját kutatásait használta illusztrációnak, hogy az emlékezet működéséről, természetéről, az interjúkészítés módszereiről, lehetőségeiről és csapdáiról beszélgesse a diákokkal. A levetített portrék, beszélgetések a második világháborút a „tananyaghoz” képest sokkal árnyaltabban és személyesebben mutatták meg. Az előadást követő gyakorlati részben két domokosi idős férfivel készíthettek csoportos interjút a fiatalok. Az interjúk elemzésekor rendre kimutathatók voltak azok a jelenségek, melyek az emlékezést, emlékidézést kísérik, és amelyeket az előadó korábban már bemutatott. Az oral historyban rejlő lehetőségek sok diákban felébresztették az érdeklődést idős családtagjaik élettörténeteire.

A második műhelymunka napot *Novák Csaba Zoltán* indította. Felvezető előadásában vázolta, hogyan alakult ki a szocializmus, illetve a kommunizmus eszmerendszere, és milyen társadalmi jelenségekben, rendszerekben konkretizálódtak ezek az eszmék a huszadik század folyamán. Előadásának egyik erőssége az alapos, részletes felvezető volt: Novák azt tekintette kiindulási alpnak, hogy ezeknek a fiataloknak nagyon más a viszonya a „szocializmushoz”, mint a negyveneseknek, nem volt róla semmilyen személyes tapasztalásuk, és legtöbbszörnek a szülei, tanárai is csak elnagyoltan beszéltek a korszakról. Az elméleti bevezetőt követően két műhelygyakorlat következett. Az első műhelymunkán Pálfi Géza katolikus pap Securitate általi megfigyelésének iratait elemezték a fiatalok, a második műhely keretében pedig a korabeli ifjúságpolitikába kaptak betekintést, rockzenei események titkosszolgálati megfigyelésének dokumentumait, betiltott rockzenék szövegeit elemezték.

Hegedűs Enikő művészettörténész előadásának kiindulópontját az utóbbi évtizedben megsokasodott Márton Áron-ábrázolások, köztéri szobrok képezték. Mikor, hogyan, milyen módon ábrázolják a szobrok a püspököt, és a püspök alakjának megidézésén túl milyen más üzenetet hordoz egy-egy ilyen alkotás? Az előadó más történelmi szereplők, pl.

Mátyás király különböző korokból származó szobrainak elemzését hozta példának a fiatalok számára, és ezen értelmezésekből kiindulva biztatta a fiatalokat, hogy értelmezzék a Márton Áron-ábrázolásokat. Egyik érdekes vita tárgyát képezte például a kérdés, hogy szabad volna-e Márton Áronnak (az 1949-es eseményekre utalva) lovasszobrot állítani.

Ozsváth Judit egyetemi oktató, pedagógus a kooperatív tanulás és a drámapedagógia módszereit felhasználva olvastatta újra és értelmeztette a fiatalokkal Márton Áron szövegeit. A kiscsoportos tevékenységek során a fiatalok nemcsak maguk, de egymás számára is értelmezték a szövegeket, így a többféle értelmezés, megközelítés kibontotta, feltárta a szövegek tartalmának, üzenetének összetettségét. Az ugyancsak kooperatív, valamint drámapedagógiai módszerrel feldolgozott, nevelés témájú írások alapján a fiataloknak (kreativitásukat aktíválva) meg kellett rajzolniuk a nevelő Márton Áron portréját. A tábor kiértékelése során többen is idéztek egy-egy – később a diákok közösségi médián megosztott fotóinak kísérő szövegeiként is visszaköszönő – Márton Áron-gondolatot az itt megismert szövegekből.

Virt László hittanár, szociológus a „hűség” összetett fogalmát hozta értelmezni a fiatalok számára. Két rokon lélek, Márton Áron és Esterházy János élete és írásai alapján mutatta be a Kárpát-medence több régiójából való fiataloknak, hogy kisebbségi léthelyzetben mit jelenthet a „hűség”: az aktív jelenlétet, cselekvő jelenlétet, aktív ellenállást.

Seres Attila történész moszkvai kultúrdiplomáciai tapasztalatairól számolt be a fiataloknak, rámutatva, hogy a társadalomtudományoktól induló életút egyik lehetséges átlomása lehet a magyar kultúra külföldi képviselője.

Az egész napos előadások mellett természetesen kikapcsolódásra is biztosítottunk lehetőséget. A táncház mellett a másik „attrakció” egy gyalogtúra volt a Pásztorbükk nevű havasra, ahol lehetőség volt megmerítkezni Csíkszentdomokos varázslatos, ám történelmi tragédiák emlékeitől tehelte környezetében. Pásztorbükk nemcsak a Nagyhatyomás szikláinak közelségével, sűrű fenyesekkel és szellős nyírfa-ligetekkel kápráztató természetjáró hely, de egyben történelmi és kegyeleti, búcsújáró hely is. A Báthory fedelmek ténykedésével elégedetlen székelyek itt ölték meg a bíborosi rangot is viselő, a sellenbergi vesztés csatából Lengyelország irányába menekülő Báthory Endrét, „ami-

kor egy híja volt az 1600-nak”. A Csere-tetőn *Sámuel Szilárd*, csíkszentdomokosi fiatal helytörténeti előadásában felidézte az egykori történelmi eseményeket, és azt, hogy miképpen próbálják a domokosiak az azóta eltelt évszázadokban levezekelni az égbekiáltó bűnt. A tett helyszínén álló egykori kápolna alapján ma fedett szabadtéri oltár áll. Itt celebrált szentmisét *P. György Alfréd*, csíkszentdomokos születésű kamilliánus szerzetes és *Kasza László* brassói segédlelkész. A szentmisét követően, a természet „ajándékaival” feldíszített oltár mellett Kasza László, aki Márton Áron szentté avatási ügyének posztulációját is segíti, a boldoggá avatásról beszélt, illetve arról, mit jelent az, ha valakit boldoggá, illetve szentté avat az egyház.

A pásztorbükki kirándulást nemcsak ragyogó nyárvégi időjárás kísérte, de szokatlanul bő gombaáldás is, amely újabb tanulásra adott alkalmat. A helyi önkéntesek és a csíkszentdomokosi polgármesteri hivatal munkatársai a bográcsos ebéd mellett növény- és gombahatározási készségekkel is felvértezték a fiatalokat. Majd lekerült a lószerszám az egyébként fogathúzóknak szánt lovakról, és újabb „tanulás” következett: tereplovaglás kezdő és haladó szinten.

A tábor negyedik napja egybeesett a Márton Áron püspök tiszteletére szervezett csíkszentdomokosi V. megemlékezéssel és konferenciával. Az ekkorra már Csíkszentdomokoson otthonosan tájékozódó táborozó fiatalok a domokosi önkéntesek mellett segítettek ennek előkészítésében és lebonyolításában is.

Összegzésként: abban biztosak vagyunk, hogy aktív, okos és nyitott szívű fiatalokat, a Kárpát-medence jövődó értelmiségi elitjét látta vendégül Csíkszentdomokos. Abban is bízunk, hogy az ő életüket, pályaválasztásukat, jövőbeni döntéseiket, (társadalom)tudományokhoz, társadalmi jelenségekhez való viszonyukat is közvetlen vagy közvetett módon építette, alakította ez a tábor.